

KLAGANDE

Försäkringskassan

MOTPART

[REDACTED]

Ombud: Håkan Sjölander

Assistenterna Magnus och Håkan AB

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDEFörvaltningsrätten i Härnösands dom den 20 juni 2018 i mål nr 393-18,
se bilaga A**SAKEN**

Assistansersättning

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten avslår [REDACTED] begäran om muntlig förhandling.

Kammarrätten ändrar förvaltningsrättens dom och återförvisar målet till
Försäkringskassan för ny prövning i enlighet med vad som anges under
skälen för avgörandet.

YRKANDEN M.M.

Försäkringskassan yrkar att beslutet den 20 november 2017 ska fastställas.

██████████ anser att överklagandet ska avslås. ██████████
yrkar att muntlig förhandling ska hållas i kammarrätten.

VAD PARTERNA ANFÖR I KAMMARRÄTTEN

Försäkringskassan anför i huvudsak följande. Det framgår inte av förvaltningsrättens dom vilken del av sondmatningen som förvaltningsrätten anser är av tillräckligt privat karaktär. Endast en liten del av tiden för hjälp med ██████████ sondmatning kan ge rätt till assistansersättning. Denna tid understiger med stor marginal 20 timmar per vecka. Inte heller den övriga tid som kan beaktas för ██████████ grundläggande behov gör att den totala tiden för detta överstiger 20 timmar per vecka.

Försäkringskassan har gett in rättsligt ställningstagande daterat den 25 juni 2018 angående bedömning av hjälp med måltid i form av sondmatning, dnr 010207-2018. Ställningstagandet är framtaget med anledning av Högsta förvaltningsdomstolens dom HFD 2018 ref. 21.

██████████ anför i huvudsak följande. Det följer av det nämnda rättsfallet att det ska göras en bedömning om de till sondmatningen kopplade åtgärderna är integritetskänsliga eller inte. Det är uppenbart att manuell sondmatning är av mer integritetskänslig karaktär än oral matning, med hänsyn till den blottade magen och den fysiska beröringen. Vårdnadshavarna kan i detalj redogöra för ██████████ sondmatning vid en muntlig förhandling.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Rättslig reglering framgår av förvaltningsrättens dom.

Frågan i målet är om [REDACTED] behöver personlig assistans med i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan för att tillgodose sina grundläggande behov. Avgörande för prövningen är bland annat om och i vilken utsträckning hennes behov av hjälp med egenvårdsinsatserna RIK/katetertömning och sondmatning berättigar henne till personlig assistans.

Av Försäkringskassans utredning och bedömning daterad den 24 april 2017 framgår att Försäkringskassan inte har beviljat någon tid alls för hjälpbehovet med hänvisning till dels föräldraansvaret enligt föräldrabalken, dels att vissa behov är egenvård.

Av Försäkringskassans rättsliga ställningstagande daterat den 25 juni 2018 framgår bland annat följande. Hjälp med på- och uppkoppling samt justering av slangar är tillräckligt privat och integritetskänsligt. Själva matningen genom sond är dock typiskt sett inte tillräckligt privat och integritetskänsligt. Det beror på att sondmatning utförs på ett annat sätt än matning genom munnen. En individuell bedömning måste alltid göras. I vissa fall kan dock sondmatning förutsätta att assistenten övervakar matningen och därigenom den enskilde på ett så intensivt och närgånget sätt att matningen bör betraktas som tillräckligt privat och integritetskänslig. Sådan övervakning kan behövas av medicinska skäl och en komplex medicinsk bedömning bör göras i varje enskilt fall.

Högsta förvaltningsdomstolen har i rättsfallet HFD 2018 ref. 21 fastställt att en egenvårdsinsats, som avser ett grundläggande behov, kan beaktas vid bedömningen om det föreligger rätt till personlig assistans samt att näringstillförsel i form av sondmatning är en egenvårdsinsats som ingår i

begreppet måltid och således är ett grundläggande behov. Huruvida insatsen – helt eller delvis – också berättigar till personlig assistans är enligt avgörandet beroende av om den kan anses ha tillräckligt privat karaktär.

Kammarrätten i Göteborg har därefter fastställt att hela den manuella sondmatningen med spruta natttid är av så privat och integritetskänsligt slag att den ska beaktas vid bedömningen av rätten till personlig assistans (dom den 15 juni 2018 i mål nr 5475-16). Kammarrätten i Jönköping har också fastställt att hela momentet vid den i det målet aktuella sondmatningen, från påkoppling till och med urkoppling av slangen, ska beaktas vid beräkningen av grundläggande behov (dom den 5 juni 2018 i mål nr 3617-17).

Därutöver har Kammarrätten i Göteborg i två avgöranden fastställt att alla moment som direkt berör urinblåstömning, inklusive rengöring av kroppen före och efter kateterisering, ingår i det grundläggande behovet personlig hygien (dom den 20 juni 2018 i mål nr 618-18 och dom den 25 juni 2018 i mål nr 6478-17). Kammarrätten ansåg att de typer av kateter som var aktuella i dessa mål innebar ett hjälpbehov av mycket privat och integritetskänslig karaktär, varför tidsåtgången för detta ska beaktas vid bedömningen av rätten till assistansersättning.

I ovanstående avgöranden har både sondmatning och katetertömning alltså ansetts vara sådan egenvård som omfattas av de grundläggande behoven måltid och personlig hygien. I avgörandena från kammarrätterna har den individuella bedömningen av dessa båda behov utmynnat i att hjälpbehoven har ansetts vara av sådan privat och integritetskänslig karaktär att tidsåtgången för detta ska beaktas vid bedömningen av rätten till assistansersättning.

Kammarrätten gör följande bedömning.

Utifrån praxis får det anses stå klart att [REDACTED] i vart fall har grundläggande behov avseende dels personlig hygien (RIK), dels måltider (sondmatning). Någon individuell bedömning av dessa grundläggande behovs privata och integritetskänsliga karaktär har dock inte gjorts av Försäkringskassan eller förvaltningsrätten. En sådan bedömning måste göras för att fastställa rätten till assistansersättning.

Försäkringskassan har i sitt beslut i stor omfattning hänvisat till föräldraansvaret vid bedömningen av rätten till assistansersättningen. Kammarrätten konstaterar att [REDACTED] vid tiden för Försäkringskassans omprövningsbeslut var drygt fem år. De flesta barn i hennes ålder utan funktionsnedsättning kan vid denna ålder äta, dricka och kissa utan hjälp av föräldrarna. Enligt kammarrättens mening ska därför inte något föräldraansvar påverka bedömningen av rätten till assistansersättning i dessa avseenden.

Sammantaget är den utredning som finns i målet inte tillräcklig för att bestämma den tidsmässiga omfattningen av [REDACTED] grundläggande behov. Med hänsyn till instansordningsprincipen ska den individuella bedömningen av förhållandena i det enskilda fallet i första hand göras av Försäkringskassan. Målet ska därför visas åter till Försäkringskassan för ny prövning.

Vid denna utgång behöver muntlig förhandling inte hållas i kammarrätten. Yrkandet därom ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 4).

Mats Törnered
kammarrättslagman
ordförande

Åsa Ärlebrant
kammarrättsråd

Anna Renman
adjungerad ledamot
referent

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I HÄRNÖSAND****DOM**
2018-06-20
Meddelad i HärnösandMål nr
393-18**KLAGANDE**

[REDACTED]

Vårdnadshavare:

[REDACTED]

Ombud: Håkan Sjölander
Assistenterna Magnus och Håkan AB
Arenavägen 41
121 77 Johanneshov**MOTPART**Försäkringskassan
Processjuridiska enheten, Sundsvall
851 93 Sundsvall**ÖVERKLAGAT BESLUT**

Försäkringskassans beslut den 20 november 2017, dnr 170368241468

SAKEN

Assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken, SFB

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten ändrar Försäkringskassans beslut och förklarar [REDACTED]
[REDACTED] berättigad till assistansersättning även fortsättningsvis för tid ef-
ter juni 2017.

Det får ankomma på Försäkringskassan att bestämma tidsåtgången för
[REDACTED] grundläggande och andra personliga behov.

Dok.Id 146676

Postadress
Box 314
871 27 Härnösand**Besöksadress**
Backgränd 9**Telefon**
0611-46 06 00
E-post: forvaltningsratteniharnosand@dom.se
www.forvaltningsratteniharnosand.domstol.se**Telefax**
0611-51 18 20**Expeditionstid**
måndag–fredag
08:00–16:00

BAKGRUND OCH YRKANDEN M.M.

██████████ har varit beviljad assistansersättning med i genomsnitt 126 timmar per vecka sedan den 19 juni 2014.

Försäkringskassan beslutade att ██████████ inte får assistansersättning från och med juli 2017. Eftersom Försäkringskassan bedömde att hon behövde viss tid för att ordna sitt stödbehov på annat sätt betalades assistansersättning ut till och med augusti 2017. Från och med september 2017 upphörde utbetalningen. Försäkringskassan motiverade beslutet bl.a. med att en sjukvårdande insats – i ██████████ fall hjälp med andning, matning och ren intermittent kateterisering (RIK) – aldrig kan vara ett grundläggande behov. Vidare bedömdes föräldraansvaret för ett barn i ██████████ ålder vara omfattande och långtgående när det gäller de grundläggande behoven och att tid som inte är sjukhus- eller egenvård när det gäller hjälp med hygien och måltider handlar om föräldraansvar. Även tid för på- och avklädning ansågs falla under normalt föräldraansvar. Försäkringskassan ansåg sammantaget att ingen tid kunde beräknas för de grundläggande behoven. Försäkringskassan ändrade inte beslutet vid omprövning.

██████████ yrkar att beslutet upphävs och målet återförvisas till Försäkringskassan för ny prövning. Hon anför i huvudsak följande. Det står numera klart att sondmatning kan vara ett grundläggande behov. En stor del av tidsåtgången för den hjälp som hon behöver hänför sig till just sondmatning. Sondmatningen utförs genom manuell insprutning. Det är ostridigt att hon helt och hållet behöver hjälp med sondmatningen, samt att tidsåtgången för detta moment medför att hon har rätt till assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken. Det torde även vara så att också hjälp med RIK ska bedömas som ett grundläggande behov. Med hänsyn till instansordningens princip bör det överklagade beslutet upphävas och återförvisas till Försäkringskassan för ny prövning.

Försäkringskassan anser att överklagandet ska avslås och anför i huvudsak följande. Högsta förvaltningsdomstolen har i sitt avgörande i mål nr 682-17 funnit att egenvård som avser något av de grundläggande behoven kan beaktas inom ramen för prövningen av hjälpbehovet. Sondmatning ska betraktas som intag av en måltid och utgör därmed ett grundläggande behov, som kan – om den hjälp som krävs är av integritetskänslig karaktär – ge rätt till insatsen personlig assistans enligt lagen (1993:287) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. I den utsträckning sondmatningen berättigar till personlig assistans kan den också ligga till grund för prövning av rätten till assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken.

I vilken utsträckning hjälp med ett grundläggande behov, i [REDACTED] fall RIK och sondmatning, berättigar till insatsen personlig assistans beror på om hjälpen är av tillräckligt privat och integritetskänslig karaktär. Detta måste avgöras efter en individuell bedömning av förhållandena i det enskilda fallet. En sådan bedömning kan t.ex. leda till att vissa delar av sondmatningen bedöms som sådan hjälp med det grundläggande behovet måltid att det ger rätt till assistansersättning, men att hjälp med andra delar inte gör det.

Förvaltningsrätten har i ett interimistiskt beslut den 7 maj 2018 förklarat [REDACTED] berättigad till fortsatt assistansersättning med 31,5 timmar per vecka till dess att målet avgjorts slutligt eller förvaltningsrätten förordnat om annat.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Bestämmelser m.m.

En försäkrad som omfattas av 1 § LSS kan för sin dagliga livsföring få assistansersättning för kostnader för sådan personlig assistans som avses i 9 a § samma lag. De bestämmelser i LSS som avser utförandet av insatsen personlig assistans tillämpas också på personlig assistans enligt detta kapitel (51 kap. 2 § SFB).

Med personlig assistans avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov) (9 a § första stycket LSS).

För rätt till assistansersättning krävs att den försäkrade behöver personlig assistans i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan för sådana grundläggande behov som avses i 9 a § LSS (51 kap. 3 § SFB).

Förvaltningsrättens bedömning

Försäkringskassan har beslutat att [REDACTED] inte har rätt till assistansersättning eftersom hennes behov av assistans för de grundläggande behoven inte uppgår till minst 20 timmar. Försäkringskassan har bl.a. motiverat sitt beslut med att [REDACTED] behov av hjälp med sondmatning avser egenvård och därför inte kan utgöra ett grundläggande behov. För hjälp med grundläggande behov avseende hygien, av- och påklädning samt annan hjälp vid måltider har Försäkringskassan angett att sådana behov omfattas av föräldraansvaret.

Högsta förvaltningsdomstolen har i dom den 13 april 2018 i mål nr 682-17 konstaterat att näringstillförsel i form av sondmatning ingår i begreppet måltid och är alltså ett grundläggande behov. I vilken utskräckning hjälp med ett grundläggande behov berättigar till insatsen personlig assistans är enligt HFD däremot en annan fråga. Detta beror på om hjälpen, i sin helhet eller delvis, är av tillräckligt privat karaktär. Bedömningen av om hjälpen är av sådan natur att den bör beaktas får avgöras efter en individuell bedömning av förhållandena i det enskilda fallet.

Av Försäkringskassans utredning och bedömning av personlig assistans för [REDACTED] daterad den 24 april 2017, framgår det att [REDACTED] får sondmatning vid tre tillfällen per dag. Enligt utredningen tar matningen ca 90 minuter per tillfälle. Tidsåtgången för matning uppgår således till ca 31,5 timmar per vecka. Även om en del av hjälpen, vid en närmare utredning, inte skulle komma att anses vara av tillräckligt privat karaktär får det enligt förvaltningsrättens mening ändå anses klarlagt att [REDACTED] behov av hjälp med de grundläggande behoven överstiger i genomsnitt 20 timmar i veckan. Det bör dock ankomma på Försäkringskassan att som första instans beräkna den sammanlagda omfattningen. Överklagandet ska därför bifallas på så sätt att [REDACTED] förklaras berättigad till assistansersättning även fortsättningsvis efter juni 2017 och att Försäkringskassan närmare får beräkna i vilken omfattning assistansersättning ska utges.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3104/1C).

Robert Dalman
rådman

I avgörandet har även nämndemännen Kerstin Byberg, Jan Lindquist och Katarina Söderlind deltagit. Målet har föredragits av föredragande juristen Anton Larsson.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Sundsvall.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom två månader** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas emellertid från den dag beslutet meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om

de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

Sista dagen för överklagande är i regel den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den dag Ni fick del av beslutet. Om Ni fick del av förvaltningsrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om Ni fick del av beslutet en dag med ett tal i månaden som inte finns i slutmånaden löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag. Om Ni fick del av beslutet t.ex. den 31 juli måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 september.

Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom två månader* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

För en enskild klagande är sista dagen för överklagande två månader från den dag då han/hon fick del av kammarrättens beslut. Om klaganden fick del av kammarrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om klaganden fick del av beslutet t.ex. den 31 juli, som inte har någon motsvarighet två månader senare, löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag, dvs. i det här exemplet den 30 september. Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nå för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.